KURBAN FIKHİ YÖNÜ

«Kurban» Kelimesinin Anlamı

- Sözlükte yaklaşmak, Allah’a (rahmetine) yakınlaşmaya vesile olan şey anlamlarına gelen kurban, dinî bir terim olarak, ibadet maksadıyla, belirli şartları taşıyan hayvanı usulüne uygun olarak kesmeyi ve bu amaçla kesilen hayvanı ifade eder.
- Kurban Bayramında kesilen kurbana “udhiye”, hacda kesilen kurbana ise “hedy” denir Temettu ve kıran haccı yapan kişilerin, aynı mevsimde hac ve umreyi ifa ettikleri için, kestikleri kurbanlara şükür kurbanı da denilmektedir.
- Aynı şekilde kişi, arzu ettiği bir amaca ulaşması veya bir nimete nail olması sebebiyle şükür kurbanı kesebilir. Eğer bunun için bir adakta bulundu ise buna Adak kurbanı denilir ve kişi eşi, usul ve furûu adak kurbanından yiyemezler.

- Yeni doğan çocuk için şükür amacıyla kesilen kurbana, “akîka” adı verilir. Akîka kurbanı kesmek müstehaptır. Akîka kurbanı, çocuğun doğduğu günden bulûğ çağına kadar kesilebilirse de doğumun yedinci günü kesilmesi daha faziletlidir. Aynı günde çocuğa isim verilmesi ve saçının kesilerek ağırlığınca altın tasadduk edilmesi müstehaptır. Akîka kurbanının etinden ve derisinden, kurban sahibi dahil herkes istifade edebilir.

Kurban Ne Zaman Vacip Olmuştur

- Kurban ibadeti hicretin 2. yılında eda edilmeye başlanmış ve Hz. Peygamber hicretten itibaren on yıl süreyle hep kurban kesmiştir.
- Enes (r.a.) şöyle demiştir:
- أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ . ص . كَانَ يُضَحِّي بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَنَيْنِ وَيُسَمِّي وَيُكَبِّر
- "Allah'ın Rasûlü, besmele çekerek, tekbir getirerek, beyaz renkli iki koç kurban ederdi."[1]

---

[1] İbn Mace.

Kimler Kurban Kesmelidir?

- Kurban kesmekle akıllı, buluğa ermiş ve nisap miktarı para veya servete sahip olan mukim müslümanlar yükümlüdür. İ. Şâfiî, İ. Malik ve Ahmed b. Hanbel'e göre dinen yolcu sayılan kimseler de kurban kesmekle yükümlüdürler.
- Kurban kesmeyi vacip kılan zenginliğin ölçüsü; kişinin aslî ihtiyaçlarının ve borcunun dışında nisap miktarı malının veya parasının bulunmasıdır.
- Nisap miktarları; beş deve, 30 sığır, 40 koyun-keçi, 80.18 gram altın veya bu değerde para veya ticaret malı ve 650 kilogram toprak mahsulüdür.
- Zekat ile yükümlü olmak için nisap miktarı malın artıcı nitelikte olması ve üzerinde bir yıl geçmesi şart olmasına karşılık, kurban ibadeti ile yükümlü olmak için bu şartlar aranmaz.

Kurban Kesmenin Hükmü:

- Kurban kesmek İmam-ı Azam Ebu Hanife'ye göre vacip, İmam Muhammed, İmam Ebu Yusuf, İmam Şafiî, İmam Malik ve İmam Ahmed b. Hanbel'e göre sünnet-i müekkededir. Hükmümün vacip veya sünnet-i müekkede olması, uygulamaya bir etki yapmamaktadır. Her iki görüş sahipleri de gücü yeten kimsenin kurban kesmelerini öngörmektedir. İmkanı olanların kurban kesmeyi terk etmelerine ruhsat vermemişlerdir.
- İ. Azam'a göre vacip olmasının delillerinden birisi şu hadistir:
- مَنْ كَانَ لَهُ سَعَةٌ، وَلَمْ يُضَحِّ، فَلاَ يَقْرَبَنَّ مُصَلَّانَا
- *"Kim imkanı olduğu halde kurban kesmezse bizim mescidimize yaklaşmasın"*

- Hadisin Ebu Hanife'ye delil oluşu şu yoruma dayanmaktadır: “Hadiste yer alan böylesine güçlü bir uyarı, ancak vacip olan bir ibadetin terki konusunda yapılmış olabilir. Kurban vacip olmasaydı terk eden kimse için Hz. Peygamber böyle bir ifadeyi kullanmazdı.”
- Ebu Hanife'ye göre kurbanın vacip olduğunun diğer bir delili Peygamberimizin, kurban kesmeyi hiç terk etmemiş olmasıdır.
- Bu görüşü destekleyen diğer bir delil de Hz. Peygamberin şu sözüdür;
- **مَنْ كَانَ ذَبَحَ مِنْكُمْ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَلْيُعِدْ أُضْحِيَّتَهُ. وَمَنْ لَا، فَلْيَذْبَحْ عَلَى اسْمِ اللهِ**
- *“Kim (bayram) namazını kılmadan önce kurbanını kesmişse, yerine bir diğerini kessin. Kurbanını henüz kesmemiş olan da Bismillah diyerek kessin”*

- Kurbanın müekked sünnet olduğunu söyleyenlerin delilleri ise bu konuda Kur'ân'ı-Kerimde açık bir emrin bulunmaması ve Peygamberimizin bazı sözleridir:
- **إِذَا دَخَلَتِ الْعَشْرُ وَأَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُضَحِّيَ, فَلَا يَمَسَّ مِنْ شَعْرِهِ وَلَا أَظْفَارِهِ شَيْئًا.**
- *"Bilinen on gün* (Zilhiccenin on günü*) girdiği vakit kurban kesmek isteyen kimse*, (kurban edeceği hayvanın bedeninden) *bir kıl almasın bir tek tırnak kesmesin".*
- Bu hadiste Peygamberimiz "kurban kesmek isteyen kimse" ifadesiyle kurban kesmeyi kişinin iradesine bırakmıştır. Bu da kurban kesmenin vacip olmadığını ifade eder.

Kurban Edilebilecek Hayvanlar:

- Dinen kurban edilebilecek hayvanlar; **koyun, keçi, sığır, manda ve devedir**. Bunların dışındaki hayvanlardan kurban edilebileceğine dair bir delil yoktur. Bu itibarla, tavuk, kaz, ördek, deve kuşu ve ceylan gibi hayvanların kurban olarak kesilmesi geçerli olmaz.
- Kurbanın geçerliliği açısından kurban edilecek hayvanların erkek veya dişi olmaları arasında fark yoktur.
- Kurbanlık hayvanlardan koyun veya keçi ancak bir kişi tarafından kurban edilir. Bunun yanında sığır, manda ve deve yedi kişiye kadar ortaklaşa kurban edilebilir. Ortakların tek veya çift olmalarında da bir sakınca yoktur.

- Hz. Cabir anlatıyor:
- نَحَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ بِالْحُدَيْبِيَةِ الْبَدَنَةَ عَنْ سَبْعَةٍ وَالْبَقَرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ
- Peygamber (sav) ile beraber Hudeybiye’de deveyi ve sığırı yedi kişi için kestik.[2]
- Ortakların iştirakiyle kesilen kurbanlarda, ortakların hepsi ibadet niyetiyle katılımda bulunmalıdırlar.
- Koyun ve keçi cinsi hayvanlar, bir yaşını doldurduktan sonra kurban edilebilir. Koyunun, altı ayını tamamladığında, bir yaşını doldurmuş, diğer koyunlar gibi semiz ve gösterişli olanı da kurban edilebilir.
- Sığır ve manda cinsinden olan hayvanlar iki yaşını, deve ise beş yaşını doldurduktan sonra kurban olarak kesilebilir.

---

[2] Tirmizi.

- Kurban edilecek hayvanların niteliklerine gelince; kurban bir ibadet olduğu için kurbanlık hayvanların, kurban olmaya mani kusurları taşımaması gerekir.
- Bu kusurlar Peygamberimizin hadislerinde şöyle belirtmiştir:
- **لَا يُضَحَّى بِالعَرْجَاءِ بَيِّنٌ ظَلَعُهَا، وَلَا بِالْعَوْرَاءِ بَيِّنٌ عَوَرُهَا، وَلَا بِالْمَرِيضَةِ بَيِّنٌ مَرَضُهَا، وَلَا بِالْعَجْفَاءِ الَّتِي لَا تُنْقِي**
- *“Topallığı açıkça belli olan, körlüğü açıkça belli olan, hastalığı açıkça belli olan hasta ve iliği kurumuş derecede zayıf* olan hayvanlar kurban *edilmez.*[3]

[3] Tirmizi.

- Diğer taraftan kurban edilecek hayvanın, sağlıklı, azaları tamam ve besili olması, ibadetin gaye ve mahiyetine uygun olduğu gibi, sağlık kurallarına da uygun düşer. kurban olmaya mani kusurları şöyle ifade edebiliriz.
  - İki veya bir gözü kör,
  - Aşırı derecede zayıf,
  - Yürüyemeyecek derecede kötürüm ve topal,
  - Kulağının ve kuyruğunun üçte birden fazlası kopmuş
  - Dişlerinin yarıdan fazlası dökülmüş
  - Doğuştan kulağı olmayan,
  - Koyun ve keçide bir, sığırda iki memesi kurumuş,
  - Ağır hasta olan hayvanları kurban etmek caiz olmaz.

- Bununla birlikte, semiz olması için koyunların kuyruklarının usulünce düşürülmesi, boynuzlarının ilaçla düşürülmesi ve hayvan üretimini ve kökenini kontrol etmek için hayvanların kulaklarına delinerek küpe takılması, bu hayvanların kurban edilmelerine engel teşkil etmez. Çünkü zikredilen şeyler hayvanın değerini düşürmez.
- Kurbanlık hayvanın şaşı, topal, uyuz, deli olması
- Doğuştan boynuzsuz veya boynuzunun azının kırık olması
- Kulaklarının delik veya enine yarık olması
- Cinsel organının bulunmaması veya burulmuş olmasında bir sakınca yoktur.

Şükür Kurbanı – Hedy Kurbanı:

- Temettu ve kıran haccı yapan kişilerin, aynı mevsimde hac ve umreyi ifa ettikleri için, kestikleri kurbanlara şükür kurbanı da denilmektedir. Aynı şekilde kişi, arzu ettiği bir amaca ulaşması veya bir nimete nail olması sebebiyle şükür kurbanı kesebilir. Ancak böyle bir nimeti elde eden kişinin, adakta bulunmadığı sürece, kurban kesmesi gerekmez.

Kurban Kesim Zamanı:

- Kurban, bayram namazı kılınan yerlerde, kurban bayramının ilk üç günü bayram namazının kılınmasından sonra, üçüncü günü akşamına kadar olan süre zarfında kesilebilir. Bayram namazı kılınmayan yerlerde ise, aynı süre içinde sabah namazı vaktinden itibaren kurbanlar kesilebilir.
- Arefe günü veya bayramın ilk üç gününden sonra kurban kesmek caiz olmaz.

- Rasulullah şöyle buyurmuşlardır:

- إِنَّ أَوَّلَ مَا نَبْدَأُ بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نُصَلِّيَ ثُمَّ نَرْجِعَ فَنَنْحَرَ فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا وَمَنْ ذَبَحَ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ عَجَّلَهُ لِأَهْلِهِ لَيْسَ مِنَ النُّسُكِ فِي شَيْءٍ

- "*Bu günümüzde yapacağımız ilk şey bayram namazını kılmak, sonra (evlerimize) dönüp kurban kesmek olacaktır. Her kim böyle yaparsa sünnetimize uygun iş yapmış olur. Kim (namazdan) önce kurban keserse, o ancak ailesine bir et sunmuş olur. Bu kestiği kurban olmaz"*[4]

******

---

[4] Buhari.

- Cündeb b Süfyan anlatıyor:
- شَهِدْتُ اَضْحَى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ فَصَلَّى بِالنَّاسِ فَلَمَّا قَضَى الصَّلاَةَ رَاَى غَنَمًا قَدْ ذُبِحَتْ
- Peygamberle beraber Kurban bayramında bulundum İnsanlarla beraber namaz kıldı. Namaz bitip dışarı çıkınca Kesilmiş bir koyun gördü ve dedi ki:
- فَقَالَ: مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلاَةِ فَلْيَذْبَحْ شَاةً مَكَانَهَا وَمَنْ لَمْ يَكُنْ ذَبَحَ فَلْيَذْبَحْ عَلَى اسْمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ
- *Her kim namazdan önce kurbanını keserse onun yerine yeniden kessin, Her kim de kurban keserse Allah'ın adına kurbanını kessin.*[5]

---

[5] Nesai.

Kurban Kesim Şekli:

- Dinimizde normal zamanlarda olduğu gibi, kurbanlık hayvanın kesiminde de gerekli şartlara uymak gerekir. Efdal olan kişinin kurbanının bizzat kesmesidir. Peygamberimiz, kurbanlarını bizzat kendisi kesmiştir. Bir kimse kurbanını bizzat kesemiyorsa, o zaman ehil birine vekalet vererek kurbanını kestirir. Kendisi de mümkünse orada hazır bulunur.
- Kurbanı kesen kimse, kurbanlık hayvana eziyet vermemelidir.

- Kesim esnasında hayvan yere yatırılırken şu ayetleri okur,
- اِنِّى وَجَّهْتُ وَجْهِىَ لِلَّذِى فَطَرَ السَّموَاتِ وَالْاَرْضَ حَنِيفًا وَمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ
- ***“Ben hakka yönelen birisi olarak yüzümü gökleri ve yeri yaratana çevirdim, ben Allah’a ortak koşanlardan (müşriklerden) değilim”[6]***

******

- قُلْ اِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
- ***“Şüphesiz benim namazım, ibadetim (Kurbanım) hayatım ve ölümüm hep alemlerin rabbı olan Allah içindir"[7]***

---

[6] Enam, 6/79.

- Kurban kesen kişi devamla, “Allahuekber Allahuekber, la ilahe illallahu vallahu ekber, Allahuekber velillahi’l-hamd” der, ara vermeden “Bismillahi Allahuekber” diyerek kesimi yapar.
- Usulüne göre kesim işlemi, hayvanın yemek ve nefes boruları ile iki şah damarının kesilmesi ile gerçekleşir. Hayvan henüz ölmeden başını bedeninden ayırmak ve derisini yüzmeye başlamak, uygun değildir.
- Kurban kesildikten sonra sahibinin iki rekat namaz kılarak şükürde bulunması şart olmamakla birlikte güzel bir davranış olur.
- Deve ve sığır gibi hayvanlar ortaklaşa kurban edildiğinde, etleri ortaklar arasında tahmini olarak değil, tartılarak taksim edilir. Ancak, bir ailenin fertlerinin ortaklaşa kestiği kurbanın etinin bu şekilde taksimi gerekmez. Böyle bir kurban tamamen bir hayır kurumuna verilecekse etinin taksim edilmesi gerekmez.

---

[7] Enam, 6/162.

Kurban Bayıltılarak Kesilebilir mi?

- Fazla eziyet vermemek maksadıyla, kesim esnasında hayvanın bayıltılması, kurban olarak kesilmesine engel değildir. İhtiyaç halinde, canlı olarak kesmek kaydıyla, kurbanlık hayvanın uygun tekniklerle bayıltılmasında bir sakınca yoktur.

Kadınlar Kurban Kesebilir mi?

- Hayvan kesiminde, bu işlemi yapacak kişinin akıl ve temyiz gücüne sahip, Allah'a iman eden bir kişi olmasının dışında bir şart bulunmamaktadır. Bu şartları taşıyan kişi kadın olsun, erkek olsun kurban kesebilir.

Kurbanlık Hayvan Tartıyla Alınabilir mi?

- Kurbanlık hayvan, kilo birim fiyatı belirlenmek suretiyle canlı olarak tartılıp alınabilir.

- Kurban edilmek üzere satın alınmak istenen hayvanın fiyatı, kesildikten sonra eti tartılarak da belirlenebilir. Ancak kilo fiyatının belirsiz bırakılmayıp, kesin olarak belirlenmesi ve derisi, kellesi ve sakatatının satıcıda kalmak üzere akitten istisna edilmemesi gerekir.

Taksitle Kurban Alınabilir mi?

- Kişi, mülkiyetinde bulunan ve kurbanlık vasfını taşıyan hayvanı, kurban olarak kesebilir. Bu itibarla ister peşin ister taksitle olsun satın aldığı hayvan kişinin mülkiyetine geçtiğinden, bu hayvanın kurban edilmesinde sakınca yoktur.

Vekalet Yoluyla Kurban Kesilebilir mi?

- Kurban mal ile yapılan bir ibadettir; mal ile yapılan ibadetlerde ise vekalet caizdir. Vekalet, sözlü veya yazılı olarak ya da telefon, internet, faks ve benzeri iletişim araçları ile verilebilir.

Kurban Derisinin Derisinin Değerlendirilmesi:

- Kurban derisi, kurbanın bir parçası olduğundan sadaka olarak verilir. Satılması caiz olmadığı gibi, kurbanı kesene kasap ücreti olarak da verilmez.
- Resûl-i Ekrem Efendimiz:
- *"Kurbanın derisini satan kimsenin kurbanı yoktur, yani kurban kesmemiştir."* buyurmuşlardır.

Kurban Etinin Değerlendirilmesi:

- Kur’an’ı-kerimde kurban eti hakkında,
- .فَكُلُوا مِنْهَا وَاَطْعِمُوا.
- **“…Ondan yeyiniz, yediriniz”** buyurulmuştur (Hac,22/36)

- Kurban etinin hepsini yoksullara sadaka olarak dağıtmak veya aile için alıkoymak caiz ise de, en uygun olanı kurban etini üçe taksim edip, birini kurban kesemeyen kimselere dağıtmak, bir bölümünü akraba tanıdık ve komşulara ikram etmek, birini de aile için alıkoymaktır. Şayet kurban kesen kimsenin aile fertleri kalabalık ve hali vakti de çok iyi değilse, kurban etini dağıtmadan tamamını alıkoyabilir. Rasulullah buyurdu ki:

- **كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ لُحُومِ الْاَضَاحِي فَوْقَ ثَلاَثٍ لِيَتَّسِعَ ذُو الطَّوْلِ عَلَى مَنْ لَا طَوْلَ لَهُ فَكُلُوا مَا بَدَا لَكُمْ وَاَطْعِمُوا وَادَّخِرُوا**

- *Zengin olan fakirlere versin diye sizi kurban etlerinin üç günden fazla bekletilmemesi konusunda sakındırmıştım Artık kalanı yeyin ve biriktirin.*[8]

---

[8] Tirmizi.

Ölü Kurbanı Var mıdır?

- Ölü kurbanı veya kabir kurbanı diye bir kurban çeşidi yoktur. Ancak, ölü adına veya sevabı ölüye bağışlanmak üzere kurban kesilebilir. Vasiyeti yoksa ölen kimseler için mirasçılarının kurban kesmeleri gerekmez. Eğer keserlerse, kesen kimse, bu kurban etini fakirlere yedirebileceği gibi, kendisi ve zenginler de yiyebilir. Vasiyet varsa, tamamen fakirlere yedirilmesi veya dağıtılması gerekir.
- Haneş anlatıyor:
- رَاَيْتُ عَلِيًّا يُضَحِّي بِكَبْشَيْنِ فَقُلْتُ مَا هَذَا فَقَالَ اِنَّ رَسُولَ اللَّهِ اَوْصَانِي اَنْ اُضَحِّيَ عَنْهُ فَاَنَا اُضَحِّي عَنْهُ

- Hz Ali’yi iki koç kurban ederken gördüm Bu nedir diye sorunca dedi ki: Hz Peygamber bana kendisi için kendi vefatından sonra Kurban kesmemi tavsiye etti Ben de onun yerine kesiyorum.[9]
- Ölen kimsenin vasiyeti olmaksızın, sevabı onun ruhuna bağışlanmak üzere kesilen kurbanın her hangi bir zamanda kesilmesi caizdir. Ölenin vasiyeti gereğince kesilen kurban ise, ancak kurban bayramı günlerinde kesilir.

[9] Ebu Davud.

Bayram Gecesi ve Günlerinde Yapılması Müstehap Olan Şeyler:

- Bayram gecelerini dua ve ibadetle ihya etmek, kaza namazı kılmak, Kur'an okumak ve Allah Teâlâ'dan af ve mağfiret dilemek. Çünkü duaların makbul olduğu gecelerden birisi de bayram geceleridir. Nitekim Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:
- Ramazan ve kurban bayramı gecelerini, sevabını umarak ibadetle geçiren kimsenin kalbi, kalplerin öldüğü gün ölmez.
- Bayram sabahı erken kalkarak yıkanıp temizlendikten sonra namaza gitmek.
- Güzel koku sürünmek.
- Temiz ve yeni elbise giyinmek.
- Gücü yetiyorsa namaza yürüyerek gitmek.

- Hz. Câbir anlatıyor:
- كَانَ النَّبِيُّ إِذَا كَانَ يَوْمُ عِيدٍ خَالَفَ الطَّرِيقَ
- Bayram günlerinde Hz. Peygamber (sas) farklı yollardan gidip dönerdi.[10]
- Güler yüzlü ve sevinçli görünmek.
- Yoksullara ve çocuklara sadaka vermek.
- Bayram namazına giderken yolda tekbir getirmek.
- Kurban kesecekse kurban etinden yiyinceye kadar oruç tutuyormuş gibi bir şey yiyip içmemek.
- Kurban etinden iftar etmek. Çünkü peygamberimiz böyle yaparlardı.

---

[10] Buhari.

Teşrik Tekbirleri:

- Peygamberimizin, kurban bayramının arefe günü sabah namazından başlayarak bayramın 4. günü ikindi namazına kadar, ikindi namazı da dahil olmak üzere farzlardan sonra teşrik tekbirleri getirdiğine dair rivayetler bulunmaktadır.
- Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre arefe günü sabahından bayramın 4. günü ikindi namazına kadar 23 vakit, her farzın selâmından sonra teşrik tekbiri getirmek, kadın erkek ve seferi mukim ayırımı olmaksızın her mükellefe vaciptir.
- Hanefi mezhebinde fetvaya esas olan görüş budur. Teşrik günlerinde kazaya kalan namaz, yine o günlerde kaza edilirse teşrik tekbirlerini de kaza etmek gerekir. Bunun dışında teşrik tekbirleri kaza edilmez.

- Ebû Hanîfe'ye göre ise bu tekbirler, kurban bayramının arefe gününden 1. gün ikindi namazına kadar sekiz vakit, cemaatle kılınan farz namazlardan sonra vaciptir. Dolayısıyla bu vâciplik cemaate katılması gerekmeyen seferî ve mukim kişiler için söz konusu değildir.
- Teşrik tekbirleri, Şâfiî ve Hanbelî mezhebine göre sünnet, Mâlikî mezhebine göre ise menduptur.
- "Allahüekber, Allahüekber, Lâ ilâhe illallahu vellahüekber, Allahüekber velillahi'l-hamd."